

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На основі нормативно-рейтингового методу дослідження проведено оцінку інвестиційної привабливості аграрних підприємств Куликівського району Чернігівської області. Запропоновані критерії оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств, в яких допоміжними виступають екологічні чинники.

Постановка проблеми

Сільське господарство без інвестиційних надходжень залишатиметься однією з проблемних сфер розвитку та становлення економіки. На даному етапі розвитку економіки спостерігається низька активність іноземних інвесторів у сільському господарстві України, а також нестача внутрішніх інвестиційних резервів. Тому, в умовах їх дефіциту, виникає проблема виявлення найефективніших напрямів вкладання коштів на рівні регіонів, галузей, підприємств. Така інформація є необхідною для потенційних інвесторів як в середині України, так і за її межами. Тому визначена проблема є актуальною як для окремого регіону, так і для держави у цілому.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Дослідження проблеми, які пов'язані з визначенням інвестиційної привабливості аграрних підприємств, знайшли відображення у працях І. І. Вініченка, К. С. Берестового, О. І. Гуторова, А. В. Лісового, Н. Макарій, О. В. Носова, В. Фльорка та ін. [1,2,3,4,5,6,7,10]. Разом з тим, у науковій літературі недостатньо уваги приділено оцінці інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Зважаючи на вищезазначене, в ході досліджень ставилися такі завдання:

- провести оцінку аграрних підприємств;
- вивчити вплив ступеня використання умов виробництва на результат оцінки.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є інвестиційна діяльність аграрних підприємств.

У процесі дослідження використано: економіко-статистичний (дослідження сучасного стану діяльності аграрних підприємств), нормативно-рейтинговий методи (при оцінці інвестиційної привабливості аграрних підприємств) [8].

Результати досліджень. Дослідження оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств проводилися на основі даних Головного управління статистики

у Чернігівській області за період з 2005 по 2009 рр. При цьому використано показники діяльності аграрних підприємств, які умовно поділимо на дві групи. До першої – віднесено показники, які характеризують матеріально-фінансовий стан підприємства та забезпеченість ресурсами, до другої – показники ефективності виробництва та ступеня використання умов виробництва (табл. 1).

Таблиця 1. Показники оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств

Групи показників	Означеність груп	Показники
1 група	Показники матеріально-фінансового стану підприємства	коефіцієнт абсолютної ліквідності
		коефіцієнт поточної ліквідності
		фондозабезпеченість
		ступінь зносу основних засобів, %
		коефіцієнт фінансової стійкості
2 група	Показники ефективності виробництва та ступеня використання умов виробництва	трудозабезпеченість, чол. на 100 га с.-г. угідь
		фондовіддача
		рівень рентабельності, %
		прибуток на 1 га с.-г. угідь, тис. грн
		показник ступеня використання еколого-агрохімічних умов виробництва
ступінь використання кліматичних умов		

Джерело: власні дослідження

Запропоновані критерії оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств, в яких допоміжними виступають екологічні чинники, на наш погляд, сприятимуть більш адекватній оцінці інвестиційної привабливості аграрних підприємств, а значить, сприятимуть у виборі ефективних стратегічних напрямків розвитку аграрних підприємств.

Для визначення інвестиційної привабливості аграрних підприємств ми використали нами розроблену методику, яка базується на використанні нормативно-рейтингового методу оцінки [8]. За кожним з вказаних показників по підприємствах розраховувався бал інвестиційної привабливості з подальшим розподілом за п'ятьма рівнями інвестиційної привабливості у межах замкнутої шкали від 0 до 200 балів: з дуже низьким рівнем з оцінки – до 20 балів, з низьким – >20 до 40, з середнім – >40 до 60, з високим – >80. В ході обчислень розраховано величину оцінки за окремими групами показників, а також загальний рівень оцінки на основі показників означених груп. Такий умовний поділ надав можливість виявити, окрім рівня матеріально-фінансового стану підприємств, встановити ефективність виробництва та ступінь використання умов виробництва (2 група). Що дасть можливість керівникам підприємств виявити слабку ланку діяльності, а також виявити найефективніший напрям вкладання інвестицій (табл. 2).

В ході оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств як суб'єктів господарської діяльності встановлено, що результати оцінки істотно відрізняються, залежно від фінансового стану та забезпеченості наявними матеріальними та трудовими ресурсами, а також ступенем їх використання, що значною мірою зумовлено успішним менеджментом на цих підприємствах.

Найвищу оцінку мають приватні підприємства ПП «Вимал-Агро», ФГ «Колос» та СВК «Дроздівський» з оціночними балами, відповідно, 191, 114 та 84, яка є результатом стійкого фінансового стану цих підприємств та високим ступенем використання наявних умов виробництва, що, в свою чергу, вказує на наявність на них ефективного менеджменту, а також завдяки застосуванню новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції (табл. 3).

Таблиця 3. Розподіл аграрних підприємств Куликівського району Чернігівської області за оціночним балом інвестиційної привабливості

Галузь тваринництва	Оціночний бал	Рівень інвестиційної привабливості
ПП «Вимал Агро»	191	найвищий
ФГ «Колос»	114	
СВК «Дроздівський»	84	
ПП «Куликівські аграрні інвестиції»	68	високий
СФГ «Деснянські зорі»	55	середній
Відсутні	-	низький
СТОВ «Світанок»	19	дуже низький
ТОВ «Полісся»	17	
ТОВ «Егрес Агро»	16	
ТОВ «Сіверське»	14	
СТОВ «Смолянка»	2	

Джерело: власні дослідження.

Означені господарства мають, переважно, середній рівень фондозабезпеченості за відносно низького рівня зносу основних засобів при середній забезпеченості трудовими ресурсами. Фермерське господарство «Колос» має найвищу оцінку, яка є результатом належного рівня використання умов виробництва (застосовуються передові сучасні технології, збалансовано розвивається як галузь рослинництва, так і тваринництва, налагоджена переробка продукції), що забезпечує його фінансову стійкість. Низький рівень забезпеченості основними фондами на підприємстві, певною мірою, компенсується задовільним рівнем ступеня зносу основних засобів – 30% та середньою забезпеченістю трудовими ресурсами. СВК «Дроздівський» завдяки стійкому фінансовому стану й високій забезпеченості трудовими ресурсами має високу оцінку, проте, незважаючи на достатню забезпеченість основними фондами, мають достатньо високий ступінь зносу та, безумовно, потребують обов'язкового оновлення. Дане господарство на низькому рівні використовує наявні умови виробництва внаслідок застосування застарілих технологій.

Таблиця 2. Оцінка інвестиційної привабливості аграрних підприємств Куликівського району Чернігівської області

Назва підприємств	Фінансового стану, стан та забезпеченість ресурсами												Ступінь використання умов виробництва												
	коефіцієнт поточної ліквідності	бали	коефіцієнт абсолютної ліквідності	бали	коефіцієнт фінансової стійкості	бали	фондозабезпеченість	бали	коефіцієнт зносу основних засобів	бали	трудозабезпеченість на 100га с-г угідь	бали	сумарний оціночний бал оцінки фінансового стану та забезпеченості ресурсами	ступінь використання екологоаграрних умов	бали	землевідача	бали	фондовідача	бали	рівень рентабельності, %	бали	прибуток на 100га с-г угідь, тис. грн.	бали	сумарний оціночний бал оцінки ступеня використання умов виробництва	сумарний оціночний бал
СВК «Дроздівський»	0,4	40	0,2	106	2,2	200	7,6	152	0,4	39	14	200	123	98,2	108	1515,5	61	0,2	4	-30,6	-41	-146	-200	0	84
СТОВ «Світанок»	0,1	8	0	56	0,8	51	2,3	47	0,7	-16	0,9	17	27	5	15	96,2	4	0	1	-20,6	-21	-6,1	-12	0	19
СТОВ «Смолянка»	0,1	7	0	45	0,1	-200	1,6	31	0,5	24	3,2	65	0	73,1	83	1091,2	44	0,7	14	-19,4	-19	-37,7	-75	9	2
СФГ "Десяня-ські зорі"	2	204	0	44	0,8	44	0,2	4	0,3	68	1	20	64	15,6	26	258,5	10	1,2	23	-8,7	3	-3,9	-8	11	55
ТОВ "Егрес Агро"	0,5	50	0	40	0	-200	0,2	3	0,1	103	5,7	114	19	54,7	65	905	36	5,9	119	-39,6	-59	-70,2	-140	4	16
ТОВ «Полісся»	0	0	0	41	0,4	-102	0,7	14	0,3	62	3,9	77	18	41,1	51	733,3	29	1,1	22	-13,4	-7	-24,4	-49	9	17
ТОВ «Сіверське»	0,7	68	0	40	0,1	-200	0,8	15	0,7	-10	1,6	32	0	33,2	43	521,9	21	0,7	14	1,8	24	31,5	63	33	14
ФГ «Колос»	0,8	85	0	56	0,7	3	2,2	44	0,3	50	3,5	70	52	260,6	271	4432,3	177	2	40	21,6	63	26,9	54	121	114
ПП «Куликівські аграрні інвестиції»	0,5	46	0	41	2,1	200	0	0	0,4	46	0,8	15	58	36,9	47	617,8	25	254,8	200	35,3	91	16,4	33	99	93
ПП "Агро" "Вимал"	1,7	166	0,66	302	0,76	25	3	60	0,2	81	2,78	56	115	192,2	202	3269	131	1,09	22	81,4	183	149,3	299	197	191

Джерело: власні дослідження.

ПП «Куликівські аграрні інвестиції» завдяки задовільній фінансовій стійкості та вдалому використанню наявних умов виробництва, незважаючи на факт низького рівня забезпеченості матеріальними та трудовими ресурсами, має середній рівень оцінки інвестиційної привабливості. ФГ «Деснянські зорі» має середній рівень оцінки, який сформувався завдяки високій поточній ліквідності даного господарства. Слід зауважити, що підприємству не вдається достатньою мірою використовувати увесь комплекс наявних умов виробництва продукції, що є наслідком застосування малоефективних технологій та недосконалого менеджменту на цьому підприємстві. Решта підприємств району мають дуже низький рівень оцінки як за першою, так і за другою групами показників. За таких обставин вкладання інвестиційних ресурсів у їх розвиток є надто ризикованим.

Таким чином, необхідно зазначити, що підприємства, які розміщені в сприятливих ґрунтово-кліматичні умовах, мають стійкий фінансовий стан, достатню забезпеченість матеріально-технічними та трудовими ресурсами. Останні здатні більш ефективно вирішувати проблемні питання, пов'язані з виробництвом продукції, і закономірно мають високий рівень інвестиційної привабливості. Такі господарства мають незрівнянно більші можливості щодо оновлення матеріально-технічної бази, залучення більш кваліфікованих робітників та фахівців з менеджменту на відміну від господарств Поліської зони Чернігівщини. Завдячуючи ефективній роботі та можливості спрямовувати внутрішні фінансові ресурси на оновлення та вдосконалення матеріально-технічного забезпечення, впровадження сучасних технологій, а, в окремих випадках, завдяки розвитку власних структурних підрозділів з переробки сільськогосподарської продукції, сільгоспідприємства з високою оцінкою не лише більш ефективно використовують наявні внутрішні умови виробництва, але й здатні цілеспрямовано їх вдосконалювати.

Низька інвестиційна привабливість аграрних підприємств Куликівського району Чернігівської області є наслідком цілої низки взаємопов'язаних та взаємообумовлюючих чинників. До них слід віднести: надто низьке матеріально-технічне забезпечення, високий ступінь зносу (70 % і вищий) наявних технічних засобів, висока плінність кадрів і, як наслідок, збитковість виробництва продукції та хиткий фінансовий стан абсолютної більшості з них. Особливістю діяльності цих господарств є значні порушення технологічних процесів виробництва продукції через неможливість забезпечити мінімальні економічно та екологічно доцільні вимоги. Як наслідок, займаються виробництвом лише мало затратних видів продукції (як правило, вирощуванням зернових). За таких умов нестача матеріальних та фінансових ресурсів, особливо у період весняно-польових робіт, «компенсується» за рахунок скорочення поголів'я у

тваринництві. В кінцевому випадку підприємства банкрутують або, у кращому випадку, «поглинаються» потужними господарствами, а у гіршому – підприємства припиняють своє існування без утворення нових. Населені пункти, в яких функціонували такі підприємства, занепадають вслід за підприємствами. Молодь, не маючи роботи, покидає село. В першому випадку відбувається закономірний процес укрупнення економічно ефективних підприємств на фоні поступового зубожіння з подальшим розформуванням низькоефективних. При цьому, процес укрупнення господарств слід вважати позитивним з декількох причин:

- по-перше, наявність у розпорядженні таких підприємств значних земельних ресурсів дає змогу більше ефективно використовувати свій матеріально-технічний потенціал та мінімізувати ризики вкладання поточних інвестицій;

- по-друге, оптимально перерозподілити внутрішні вільні інвестиційні кошти;

- по-третє, укрупнення дозволить поширити застосування новітніх технологій виробництва на більших площах.

В результаті процес укрупнення господарств надасть можливість збільшити не лише обсяги виробництва продукції, а також її асортимент, що, у свою чергу, зменшить ризики не лише поточного інвестування для цих підприємств, а також й інвестицій в основний капітал, завдяки підвищенню їх конкурентної спроможності та буде сприяти підвищенню їх інвестиційної привабливості.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Сільськогосподарські підприємства, незалежно від природнокліматичної зони, що займаються виробництвом рослинницької продукції, мають суттєвий нереалізований ґрунтово-кліматичний потенціал. Встановлено, що аграрні підприємства Куликівського району Чернігівської області істотно вирізняються за рівнем інвестиційної привабливості. Результати оцінки залежать від багатьох чинників, серед яких найбільш значимими є: умови функціонування аграрних підприємств, забезпеченість природно-ресурсним потенціалом, ступінь розвитку галузей виробництва продукції рослинництва та тваринництва, а також фінансово-економічний стан підприємств та ступінь використання ґрунтово-кліматичних умов на підприємствах. Виявлено, що сільськогосподарські підприємства, які розміщені в більш сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах, як правило, мають кращі фінансовий стан, забезпеченість матеріально-технічними і трудовими ресурсами й, закономірно, вищу інвестиційну привабливість. Натомість низька інвестиційна привабливість лівової частини господарств, що оцінені, зумовлена недостатньо сприятливими ґрунтово-

кліматичними умовами, низьким матеріально-технічним забезпеченням та високим ступенем зносу основних засобів виробництва продукції.

Встановлено, що триває природній процес поступового укрупнення успішних аграрних підприємств за рахунок підприємств-банкрутів, що слід вважати загалом позитивною тенденцією. Проте, без належного інвестування зазначений процес може виявитися малоефективним.

Перспективами подальших досліджень є розробка механізму формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств.

Література

-
- 1 Берестовий К. С. Інвестування агропідприємства / К. С. Берестовий. – Суми: Довкілля, 2001. – 211 с.
 - 2 Вініченко І. І. Концептуальні методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості аграрних підприємств / І. І. Вініченко // Агросвіт. – 2009. – № 1. – С. 2–5.
 - 3 Вініченко І. І. Удосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств / І. І. Вініченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 5. – С. 8–11.
 - 4 Гуторов О. І. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств / О. І. Гуторов // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 69–73.
 - 5 Лісовий А. В. Методичні підходи до оцінювання сільських територій України / А. В. Лісовий // Економіка АПК. – 2006. – № 8. – С. 123–131.
 - 6 Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. Макарій // Економіст. – 2001. – № 10. – С. 52–60.
 - 7 Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємств / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 120–126.
 - 8 Трофименко П. І. Використання нормативно-рейтингового методу при проведенні комплексних оцінок / П. І. Трофименко, Н. В. Трофименко // Фінансово-бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку регіонів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 10-20 берез. 2009 р.). – Дніпропетровськ, 2009. – С. 242–243.
 - 9 Трофименко Н. В. Проблемні аспекти залучення інвестиційних ресурсів до аграрних підприємств / Н. В. Трофименко // Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 1 (26) т.2. – С. 100–107.
 - 10 Фльорко В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: проблеми врахування ризику і зниження його рівня / В. Фльорко // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – С. 190–199.
-